Oppisopimuskoulutus ja työsopimuslaissa säädetty työnantajan lisätyön tarjoamisvelvollisuus

Työsopimuslain 2 luvun 5 §:n mukaan jos työnantaja tarvitsee lisää työntekijöitä hänen osa-aikatyötä tekeville työntekijöilleen sopiviin tehtäviin, työnantajan on tarjottava näitä töitä osa-aikatyöntekijöille 6 luvun 6 §:stä (= takaisinottovelvollisuudesta) riippumatta. Säännöksen tarkoitus on suojata työnantajan palveluksessa jo olevia työntekijöitä. Työntarjoamisvelvollisuuden järjestys on siten se, ensin on tarjottava työtä se määrä, josta työsopimuksella on sovittu. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että ensin tarjotaan työtä lomautetuille, sitten jo palveluksessa oleville osa-aikaisille (sikäli, kun työt ovat sopivia) ja sen jälkeen takaisinottovelvollisuuden piirissä oleville. Työnantajan oikeus rekrytoida tämän kategorian ulkopuolelta ei saa ohittaa osa-aikaisen oikeutta saada lisätyötä.

Korkein oikeus on tuomiossa 2017:4 ottanut nimenomaisesta kantaa viimeksi mainittuun kysymykseen katsomalla, että työnantaja ei voinut ottaa uutta oppisopimusoppilasta työsuhteeseen loukkaamatta työsopimuslaissa säädettyä lisätyöntarjoamisvelvollisuutta. Työnantajan palveluksessa oli osa-aikatyöntekijä, joka halusi lisätyötunteja.

Korkein oikeus vahvisti näin tulkinnan, joka merkitsee sitä, että jos työnantajan palveluksessa on osa-aikaisia työntekijöitä, oppisopimusoppilaan palkkaaminen tuottaa vaikeuksia. Oppisopimuskoulutus ikään kuin sulkeutuu pois osa-aika-aloilta, jos työ on luonteeltaan sellaista, että se on sopivaa osa-aikatyöntekijälle ja tämä on halukas sitä ottamaan vastaan.

Edellä mainitusta syystä on kysytty, voitaisiinko työsopimuslain 13 luvun 6 §:ssä säätää, että oppisopimusoppilaan palkkaamisen esteenä ei olisi työnantajan muutoin voimassa oleva lisätyön tarjoamisvelvollisuus.

Teknisesti muutos on luonnollisesti tehtävissä. Kysymys on viime kädessä siitä, kenellä on etusija tarjolla olevaan työhön: työnantajan palveluksessa jo olevalla henkilöstöllä vai tulisiko heidän oikeutensa voida laillisesti ohittaa asettamalla oppisopimusoppilaan palkkaaminen etusijalle.

Asiaan liittyy sekä koulutuspoliittisia että työllisyyspoliittisia kysymyksiä: halutaanko edistää oppisopimuksella tapahtuvaa opiskelua työpaikoilla? Jos näin tehdään työsuhteessa jo olevien kustannuksella, poiketaan työsopimuslaissa säädetystä perussäännöksestä (valtakunnallisella työehtosopimuksella voidaan toki sopia lisätyöntarjoamisvelvollisuudesta laista poiketen). Menettely merkitsisi nykyisen 13 luvun 6 §:n laajentamista niin, että kuntien velvoitetyöllistämisen ja pitkäaikaistyöttömien ei-työsuhteisen työllistämisen rinnalle tuotaisiin työsuhteiset oppisopimusoppilaat. Jo tällä hetkellä portti on aukaistu, mutta halutaanko sitä laajentaa uusiin ryhmiin.

Tällä hetkellä 13 luvun 6 §:n poikkeussäännös on kirjoitettu niin, että poikkeamisoikeuden piirissä ovat kunta, työllistämistoimintaa harjoittavat yhdistykset ja säätiöt tarkasti säädetyin reunaehdoin. Jos nyt halutaan poikkeusmahdollisuuden koskevan kaikkia työnantajia, poikkeus olisi huomattavasti laveampi ja ehkä myös periaatteellisempi.

Koulutussopimuksen ja työsopimuslain 2 luvun 5 §:n välille ei synny ristiriitaa, koska 2:5 koskee uuden työntekijän palkkaamista (koulutussopimusopiskelija on ei-työsuhteinen)